

ברונו שולץ שלי / אברהם האופטמן

ברונו שולץ שלי הוא דרוהוביץ'. דרוהוביץ' מופלאה וקסומה. הוא מראות הילדות שלי. ריאליה פנטסטית.

הייתי בן ארבע עשרה כשהורי שלחו אותי מסחודניצה לדרוהוביץ' לגימנסיה ע"ש בלאט. שנה אחת ולא יותר.

שולץ היה המורה שלי למלאכת יד ולימד באותה שנה בעיקר שרטוט טכני. קשה לומר שלימד. המשרה הזו, מורה בתיכון, הייתה הדבר הרחוק ביותר שאפשר להעלות על הדעת כשחושבים על התאמה האדם לכישורי הוראה. מין סינקורה עשו לו בקהילה, "סידור" נתנו לו לשם פרנסה.

לא כריזמה של מורה מנהיג, לא אסרטיביות של מחנך נוער, אפילו לא ניסיון קל שבקלים לכפות משמעת על כתה של פרחים צעירים. התפקיד הזה, כאילו היה עליו לטורח. לאורך מסדרון בית הספר היה מצטדד אל הקירות, דמותו מכונסת בתוך עצמה, לא מישיר מבט. לכיתה היה נכנס ואפילו לא מנסה להשקיט את התלמידים, שהיו זורקים כדורי נייר זה אל זה ומתייחסים לשיעור כמו שיעור חפשי. היה נכנס לכיתה ובתנועות פנטומימה מסמן שהוא כאן ואפילו לא פונה לכיתה בדברים, ממילא לא ישמעו אותו. היה ניגש אל הלוח, מצמיד את המד-זווית הענק ומשרטט בגיר היטלי גופים, זוויות, מעביר קווים מדויקים.

אני אינני זוכר את הסיפורים המופלאים שחברי מספרים ששמעו ממנו בשיעורים. למעשה אפילו הוא עצמו פרח מזיכרוני כמו מורים אחרים. אפילו כשאחיו יעקוב, המוחצן, האגוצנטרי עד קיצוניות, היה בקבוצת העבודה שלי ב-1943 ואחר כשהסתתר איתי בבונקר, לא קישרתי את שמו, יעקוב שולץ, למורה הצנוע שלי שלוש שנים לפני כן, אחיו של יעקוב, הלא הוא ברונו שולץ.

חזרתי אל שולץ שלי בשנת 1960 בערך, כשמצאתי את ספרו "חננויות הקינמון" בעטיפה צהובה, באחת ממהדורותיו הראשונות בספרייה הפולנית של נוישטיין, אותו מרכז חברתי של העלייה הפולנית של גומולקה, ברחוב אלנבי בת"א. בפעם הזאת חזרתי אל שולץ כי זכרתי את שמו והדבר עורר בי עניין. קראתי את ספרו. ידעתי שהדברים מניעים בי זיכרונות שלא שיערתי. אבל סגנון הכתיבה המערבי כל כך, האוונגרדי, היה רחוק כל כך מן הסגנון הסובייטי הריאליסטי, המתלהם, שממנו זה עתה נחלצתי, שהנחתי את הספר בצד.

בפעם השלישית חזרתי אל שולץ בשנות התשעים ואז מצאתי את שולץ שלי, את ילדוטי מצאתי, את דרוהוביץ' שלי, את הריחות, הקולות, הטמפרטורה והטמפרמנט המדויקים – עד כאב.

זה יהיה נדוש לומר איפה עמדה חנות הקינמון, היא ותבליניה וריחותיה ופלאיה. ברינק (כיכר השוק, Rynek) היא הייתה. אני יכול להצביע על המקום עד היום.

קראתי בסיפור "אוגוסט" על הרינק ולפני עמדו במדויק כמו בצילום מיקרוסקופי מראות ילדותי. כשלמדתי בליצאום של בלאט, הייתי מתגורר במהלך השבוע אצל דודתי אלקה. היא הייתה חוזרת מן הרינק עם

ריחות האוכמניות והדומדמניות וריח בשר האפרסקים שנקטפו זה עתה. הנה בדיוק על זה כתב הרי שולץ, "אדלה הייתה חוזרת בבקרים המוארים... והייתה שופכת מתוך ציקלונה את יפי השמש הססגוני-דובדבנים מבהיקים, רוחשי נוזל מתחת לקליפתם השקופה, גודגדניות אפלות וטמירות... משמשים שציפת הפז שלהם תמצתה את מהות שעות אחר הצהריים הממושכות".

קראתי על בית המרקחת של של שוץ האחר בפינת הרחוב סטרייסקה והרינק. אני זוכר אותו. אני יודע אותו. על ידו היה החייט וייס. אני יודע אותו מספיק כדי לומר שכאשר שולץ אומר, "עביט גדולה מלאה בעסיס פטלים העומדת בחלוננו הרחב של בית המרקחת, סמלה את צינת משחות הצרי היודעות להעלות ארוכה לכל דווי" - זה מדויק. מדויק עד תנועת השרירים הקטנה של העיניים שלי שמתכווצות גם היום לרגע כשאני נזכר בברק הניקל, בסופר-שקיפות של מיכלי הזכוכית.

כששולץ הולך עם אמו לאורך הרינק בצהרי יום קייץ, "בשעות אחר הצהריים של יום שבת הייתי יוצא עם אמי לטיול... הכיכר הייתה ריקה וצהובה מלהט... חלונות רדומים, מסומאים בזוהר הכיכר הריקה.. הכניסות הפתוחות הדיפו ריחות צינה ויין", שתדעו לכם שזה בדיוק ככה. אני הולך איתו בדיוק, כי גם אני הייתי משתהה לרגע על ידי פתחי הבתים מהם נשב באמת אוויר קריר באותו חודש אוגוסט, או אחר. הייתי הולך גם אני, לבן ושחור, בשמש ובצל הבתים. הרי כך הוא אמר, כתב בעצמו, "כך היינו נודדים אמי ואני לאורך שני צדי הכיכר השמשיים, מנהלים את צללינו המשוברים על פני הבתים כעל פני קלידים".

וכששולץ כותב על החצרות האחוריות של הבתים, "סמטה של חצר... השלוחה הרחוקה ביותר, האחרונה... הכף האחרון, גיברלטר של החצר... אנו הנערים, השלמנו את המלאכה, עקרנו, הוצאנו... וכך הבקענו פרצה, פתחנו אור אל השמש". הרי זה היה העולם המופלא שלי, שבו אסור להסתובב בתכלית האיסור כי סירפדים וגרוטאות, על גבול העולם האסור.

אז תדעו לכם. שולץ זו באמת דרוהוביץ'. הסיפורים של שולץ הם לא פנטזיה. הפנטזיה היא ביכולת שלו לראות את המציאות ולהבחין ולשרטט במלים מופלאות.

ושתדעו לכם שפנטזיה יכולה להיות אמת, באמת.